

Sygn. akt IV KK 447/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący)

SSN Kazimierz Klugiewicz (sprawozdawca)

SSN Barbara Skoczowska

Protokolant Jolanta Grabowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jacka Radoniewicza
w sprawie P. Z.

oskarżonego z art. 157 § 2 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 18 maja 2017 r.,

kasacji, wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego - na
niekorzyść

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 30 grudnia 2015 r., sygn. akt VII Ka (...)

uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w D.

z dnia 23 lipca 2015 r., sygn. akt VII K (...) i umarzającego postępowanie,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Prywatnym aktem oskarżenia z dnia 20 stycznia 2012 r. P. Z. został oskarżony o to, że:

w dniu 1 lipca 2011 roku w D. w bloku mieszkalnym, mieszczącym się przy ul. L., bezpośrednio przed drzwiami mieszkania pokrzywdzonego, dokonał napaści na Ł. M., uderzając go pięściami po głowie i twarzy, powodując u pokrzywdzonego obrażenia ciała w postaci stłuczenia głowy i rany tłuczonej na prawym łuku brwiowym o długości 1,5 cm, które to obrażenia spowodowały naruszenie czynności narządu ciała na okres poniżej 7 dni,

tj. o czyn z art. 157 § 2 k.k.

Wyrokiem z dnia 23 lipca 2015 r., sygn. akt VII K (...), Sąd Rejonowy w D., na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 414 § 1 k.p.k., uniewinnił oskarżonego P. Z. od popełnienia zarzucanego mu czynu.

Apelacje od wyroku Sądu Rejonowego w D. wnieśli oskarżyciel prywatny Ł. M. i jego pełnomocnik.

Oskarżyciel prywatny Ł. M. zaskarżonemu wyrokowi zarzucił: błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, a także obrazę przepisów postępowania, mającą wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 4 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k., art. 424 § 1 pkt 1 i 2 oraz § 2 k.p.k.

W konkluzji oskarżyciel prywatny wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Pełnomocnik oskarżyciela prywatnego Ł. M. zaskarżonemu wyrokowi zarzucił: błąd w ustaleniach faktycznych oraz naruszenie art. 5 § 2 k.p.k., art. 7 k.p.k. i art. 424 k.p.k.

W konkluzji pełnomocnik oskarżyciela prywatnego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 30 grudnia 2015 r., sygn. VII Ka (...), po rozpoznaniu apelacji wniesionych przez oskarżyciela prywatnego i jego pełnomocnika, uchylił zaskarżony wyrok i na mocy art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. i art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. umorzył postępowanie karne wobec oskarżonego P. Z. o czyn z art. 157 § 2 k.k.

Kasację od wyroku Sądu Okręgowego w K. wniósł pełnomocnik oskarżyciela prywatnego, który zarzucając naruszenie art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. i art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w D.

Postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2016 r., sygn. akt IV KK (...), Sąd Najwyższy na podstawie art. 531 § 1 k.p.k. w zw. z art. 523 § 3 k.p.k. wniesioną przez pełnomocnika oskarżyciela prywatnego kasację pozostawił bez rozpoznania.

Następnie kasację od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 30 grudnia 2015 r. wniósł Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny, który zaskarżając ww. wyrok w całości na niekorzyść oskarżonego P. Z., zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. i art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że w odniesieniu do zarzucanego P. Z. czynu z art. 157 § 2 k.k., popełnionego w dniu 1 lipca 2011 r. w D., w bloku mieszkalnym przy ul. L., polegającego na spowodowaniu obrażeń ciała u Ł. M., zaistniała ujemna przesłanka procesowa w postaci *res iudicata*, podczas gdy uprzednie prawomocne umorzenie postępowania wobec P. Z. w oparciu o przepis art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. w zw. z art. 62 § 2 k.p.s.w. wyrokiem Sądu Rejonowego w D. z dnia 23 lipca 2013 r., w sprawie VII K (...), o wykroczenie stypizowane w art. 124 § 1 k.w., popełnione przez oskarżonego w tym samym miejscu i czasie, a polegające na uszkodzeniu mienia na szkodę Ł. M., nie spowodowało stanu powagi rzeczy osądzonej.

W konkluzji Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Kasacja Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego okazała się zasadna, co w efekcie spowodowało uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Przed przedstawieniem powodów uwzględnienia wniesionego w sprawie przez Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego nadzwyczajnego środka

zaskarżenia odnieść należy się na wstępie do kwestii możliwości wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego. Przepis art. 524 § 3 k.p.k. w obecnym brzmieniu stanowi bowiem, że niedopuszczalne jest uwzględnienie kasacji na niekorzyść oskarżonego wniesionej po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia. W przedmiotowej sprawie „prawomocne orzeczenie” zapadło w dniu 30 grudnia 2015 r., przy czym w dacie tej art. 524 § 3 k.p.k. przewidywał sześciomiesięczny termin do wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego. Artykuł 1 pkt 125 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437 ze zm.), która weszła w życie 15 kwietnia 2016 r., wskazany w art. 524 § 3 k.p.k. termin sześciomiesięczny wydłużył do roku. Skoro zaś, jak trafnie zauważył w kasacji Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny, w przedmiotowej sprawie sześciomiesięczny termin do wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego do dnia wejścia w życie znowelizowanego art. 524 § 3 k.p.k. jeszcze nie upłynął (30 czerwca 2016 r.), to termin do wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego uległ przedłużeniu do roku i temu właśnie terminowi wnoszący kasację Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny nie uchybił.

Przechodząc zaś do omówienia powodów wydania w przedmiotowej sprawie orzeczenia o charakterze kasatoryjnym konieczne staje się przede wszystkim przypomnienie, że prowadzone przez Prokuraturę Rejonową w D. pod sygn. akt Ds. (...) postępowanie dotyczyło zniszczenia w dniu 1 lipca 2011 r. w D., w bloku mieszkalnym mieszczącym się przy ul. L., okularów marki G. na szkodę Ł. M. oraz spowodowania u wymienionego obrażeń ciała skutkujących naruszeniem czynności narządów ciała na okres poniżej 7 dni, tj. czynów z art. 288 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k.

Postanowieniem prokuratora Prokuratury Rejonowej w D. z dnia 26 sierpnia 2011 r. postępowanie w części dotyczącej czynu z art. 157 § 2 k.k. zostało umorzone z uwagi na brak w czynie znamion przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego i brak interesu społecznego w kontynuowaniu ścigania z urzędu. Z kolei w części dotyczącej zniszczenia okularów postępowanie przygotowawcze zakończyło się skierowaniem w dniu 28 października 2011 r. aktu oskarżenia przeciwko P. Z. o czyn z art. 288 § 1 k.k. W tym stanie rzeczy Ł. M. wniósł w dniu

20 stycznia 2012 r. prywatny akt oskarżenia przeciwko P. Z. o czyn z art. 157 § 2 k.k.

Pierwszy wyrok Sądu Rejonowego w D. z dnia 22 października 2012 r., skazujący P. Z. za przestępstwo z art. 288 § 1 k.k., został uchylony przez Sąd Okręgowy w K. Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy w D. wyrokiem z dnia 23 lipca 2013 r., sygn. akt VII K (...), na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. w zw. z art. 62 § 2 k.p.w. umorzył postępowanie przeciwko P. Z. obwinionemu o wykroczenie z art. 124 § 1 k.w. polegające na tym, iż w dniu 1 lipca 2011 r. w D. w bloku mieszkalnym mieszczącym się przy ul. L. dokonał uszkodzenia mienia w postaci okularów marki G., powodując szkodę w wysokości 172,66 zł w mieniu Ł. M.

Uchylając natomiast wyrok Sądu Rejonowego w D. z dnia 23 lipca 2015 r., sygn. akt VII K (...), a także umarzając postępowanie karne w sprawie wobec oskarżonego P. Z. o czyn z art. 157 § 2 k.k., z uwagi na zaistnienie powagi rzeczy osądzonej, Sąd Okręgowy przyjął, że zachowanie oskarżonego opisane w niniejszej sprawie w prywatnym akcie oskarżenia zostało już prawomocnie osądzone w sprawie Sądu Rejonowego w D. o sygn. akt VII K (...). W konsekwencji Sąd odwoławczy uznał, że skoro zachowanie w stosunku do P. Z., które miało miejsce w dniu 1 lipca 2011 r., zostało już osądzone w sprawie o sygn. akt VII K (...), a istniała prawna możliwość osądzenia czynu w całości, zaś Sąd ograniczył swój wyrok jedynie do fragmentu tego czynu, to niedopuszczalne jest ponowne postępowanie o ten sam czyn z uwagi na tzw. materialną prawomocność.

Powyższy pogląd, zaprezentowany przez Sąd Okręgowy w K., w realiach przedmiotowej sprawy nie jest trafny. Stwierdzić bowiem przede wszystkim należy, że wyrok Sądu Rejonowego w D. z dnia 23 lipca 2013 r., sygn. akt VII K (...), którym umorzono postępowanie przeciwko P. Z. o wykroczenie z art. 124 § 1 k.w., kończył postępowanie właśnie w sprawie o to wykroczenie, a nie postępowanie karne. Słusznie tym samym wskazuje się w kasacji, że wyrok ten nie mógł stanowić podstawy uznania zaistnienia w toczącej się przeciwko P. Z. sprawie o występki z art. 157 § 2 k.k. przesłanki procesowej z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. i to niezależnie od niewątplivej łączności podmiotowo – przedmiotowej czynów będących przedmiotem obydwu tych postępowań, o której wypowiada się Sąd *ad quem* w pisemnych motywach swojego orzeczenia.

Przypomnieć bowiem należy, że art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. stanowi, że nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza gdy postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się. Aby zaś w ogóle rozważać, czy w sprawie mógł mieć zastosowanie przepis art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. konieczne było pierwotne rozważenie, czy wykroczenie z art. 124 § 1 k.w. oraz przestępstwo z art. 157 § 2 k.k. nie pozostają w idealnym zbiegu. Idealny zbieg przestępstwa z wykroczeniem, o którym mowa w art. 10 § 1 k.w. zachodzi wówczas, gdy jakiś element, określający zabronione zachowanie, nie należy do znamion dokonanego przestępstwa, przez co jakby wykracza poza znamiona tego przestępstwa, a przy tym element ten jest karalny jako wykroczenie. Wówczas element ten nie może być pochłonięty przez znamiona odnośnego przestępstwa właśnie z tej przyczyny, że do znamion tych w ogóle nie należy. Zbieg ten musi być przy tym rzeczywisty (realny), a nie jedynie pozorny, a wyeliminowaniu owej pozornej wielości ocen prawnych czynu służą reguły kolizyjne. Zbieg będzie pozorny, jeżeli czyn wypełnia znamiona przestępstwa, w którego opisie zawierają się wszystkie znamiona wykroczenia, a nadto jeszcze inne znamiona, czyli przestępstwa, i nie będzie pozorny, jeżeli część znamion wykroczenia w zachowaniu danej osoby nie wchodzi w sferę znamion przestępstwa, które zachowaniem tym dana osoba także popełnia (zob. np. T. Grzegorzczak, komentarz do art. 10 k.w., [w:] Kodeks wykroczeń. Komentarz, 2013, teza 2).

Jest oczywistym, że czyn polegający na uszkodzeniu okularów od samego początku, z uwagi na ustaloną ostatecznie wartość szkody w kwocie 172,66 zł, stanowił wykroczenie i niczego w tej sprawie nie zmienia to, że postępowanie toczyło się o występki z art. 288 § 1 k.k. w trybie przepisów Kodeksu postępowania karnego. Zgodnie natomiast z art. 10 § 1 k.w. „jeżeli czyn będący wykroczeniem wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa, orzeka się za przestępstwo i za wykroczenie” (idealny zbieg przestępstwa i wykroczenia). W konsekwencji należy przyjąć, że fakt umorzenia postępowania w zakresie tego fragmentu danego zachowania, które sąd zmuszony jest potraktować jako wykroczenie, a przy tym takie, co do którego nastąpiło już przedawnienie karalności, nie oznacza zaistnienia przeszkody w postaci *rei iudicatae* w odniesieniu do innego fragmentu tego zachowania, jako odrębnego czynu stanowiącego nadal przestępstwo (zob.

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2016 r., II KK 129/16, OSNKW 2016, nr 11, poz. 78).

Dodatkowo przypomnieć jedynie należy, że norma wynikająca z treści art. 10 § 1 k.w. reguluje zbieg przepisów dwóch ustaw: Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń. Zbieg ten musi być przy tym rzeczywisty (realny), a nie pozorny. Warto przypomnieć, że na gruncie idealnego zbiegu czynów zabronionych, o którym mowa w art. 8 § 1 k.k.s., Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że reguły wyłączania wielości ocen mogą służyć do redukcji kwalifikacji prawnej w ramach normatywnej analizy przeprowadzonej odrębnie dla poszczególnych deliktów (skarbowego i powszechnego) objętych tym zbiegiem, natomiast nie mają już zastosowania do obu kwalifikacji prawnych jako całości. Inaczej rzecz ujmując: reguły wyłączania wielości ocen mają zastosowanie jedynie w wypadku zbiegu przepisów ustawy, natomiast nie stosuje się ich w razie idealnego zbiegu czynów zabronionych, o którym mowa w art. 8 § 1 k.k.s. Powyższe w konsekwencji oznacza, że wykluczone jest, aby przepis Kodeksu karnego skarbowego mógł wyprzeć na zasadzie specjalności lub konsumpcji przepis Kodeksu karnego albo odwrotnie. Podobne zasady należy stosować w ramach oceny prawnej czynów stanowiących przestępstwa i wykroczenia w kontekście możliwości zastosowania art. 10 k.w. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2015 r., V KK 189/15, LEX nr 1944287; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 21/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 14; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 13; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2014 r., I KZP 1/14, OSNKW 2014, nr 7, poz. 54). Tak więc o wielości czynów karalnych przypisanych ewentualnie sprawcy decyduje liczba prawnokarnych ocen, nie zaś liczba popełnionych przez sprawcę czynów, bo podstawą tej oceny jest ten sam czyn tego samego sprawcy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2016 r., IV KK 152/16, LEX nr 2148637). Idealny zbieg czynów karalnych jest rozwiązaniem właściwego zbiegu przepisów opartym na zasadzie fikcji wielości czynów zabronionych realizowanych jednym, tym samym czynem sprawcy i jest to konstrukcja, która właśnie stanowi wyjątek od dominującej w systemie polskiego prawa zasady, że jeden czyn stanowi jedno przestępstwo (zob. art. 11 § 1 k.k.). Cechą konstrukcji idealnego zbiegu

przestępstwa i wykroczenia jest to, że dany czyn kryminalny dzieli się na przestępstwo i wykroczenie, a sądenie oraz karanie w takiej sytuacji za różne fragmenty czynu sprzecznego z prawem, nie narusza zakazu *ne bis in idem* (zob. wyrok TK z dnia 1 grudnia 2016 r., K 45/14, OTK-A 2016, poz. 99).

Dopiero zatem po zestawieniu treści obu przepisów – art. 157 § 2 k.k. oraz art. 124 § 1 k.w. – i rozważeniu, czy wskazane przestępstwo i wykroczenie nie pozostają w idealnym zbiegu, możliwe byłoby podjęcie rozważań, czy w konkretnej sytuacji procesowej w postępowaniu dotyczącym przestępstwa, gdy wcześniej zakończono prawomocnie postępowanie w sprawie o wykroczenie, może mieć w ogóle zastosowanie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. W tym zaś zakresie w orzecznictwie i piśmiennictwie wskazuje się, że udzielenie odpowiedzi na tak postawione pytanie wymaga uprzedniej analizy pojęcia «postępowanie karne», którym ustawodawca posłużył się w wymienionym wyżej przepisie. Wprawdzie ustawa karnoprocesowa nie zawiera definicji tego zwrotu, ale nie ulega wątpliwości (jest to w judykaturze i nauce niekontrowersyjne), że postępowanie karne, czyli proces karny, to prawnie uregulowana działalność zmierzająca do realizacji prawa karnego materialnego (zob. T. Grzegorzczak, J. Tylman, Polskie postępowanie karne, Warszawa 2003, s. 44).

Zasady wykładni językowej, a także systemowej i funkcjonalnej, jak wskazano, nie pozostawiają cienia wątpliwości, że postępowanie zmierzające do realizacji innej gałęzi prawa niż prawa karnego materialnego nie może być określane mianem postępowania karnego. Postępowanie w sprawach o wykroczenia nie jest postępowaniem karnym, lecz odrębnym postępowaniem dotyczącym orzekania w sprawach innych niż przestępstwa, choć na zasadach zbliżonych do procesu karnego. Postępowanie w sprawach o wykroczenia ma więc charakter w pełni autonomiczny, co bezpośrednio wynika z brzmienia art. 1 § 1 k.p.s.w.

Skoro zatem niedopuszczalność ponownego postępowania zachodzi tylko wówczas, gdy – przy zachowaniu tożsamości osoby i czynu – uprzednie „postępowanie karne” zakończone zostało prawomocnie, to jest jasne, że wcześniejsze zakończenie innego postępowania niż postępowanie karne, choćby co do tego samego czynu tej samej osoby, nie wywołuje skutku w postaci stanu

rzeczy osądzonej (*rei iudicatae*), o którym mowa w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2004 r., I KZP 40/03, OSNKW 2004, nr 2, poz. 22; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2005 r., IV KK 399/04, R-OSNKW 2005, poz. 290).

Reasumując powyższe stwierdzić należy, że rozpoznając apelacje oskarżyciela prywatnego i jego pełnomocnika od wyroku Sądu Rejonowego w D. Sąd Okręgowy w K. pominął, iż przesłanką decydującą dla rozstrzygnięcia, czy zachodzi w niniejszej sprawie wypadek *rei iudicatae*, było dokonanie właściwej interpretacji zawartego w przepisie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. wyrażenia „postępowanie karne”, jako sformułowania określającego to postępowanie, które – co do tego samego czynu tej samej osoby – zostało prawomocnie zakończone.

Jedynie zaś na marginesie zwrócić należy uwagę Sądowi odwoławczemu, by w toku ponownego rozpoznania sprawy miał na względzie również treść art. 101 § 2 k.k. oraz art. 102 k.k.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.

r.g.